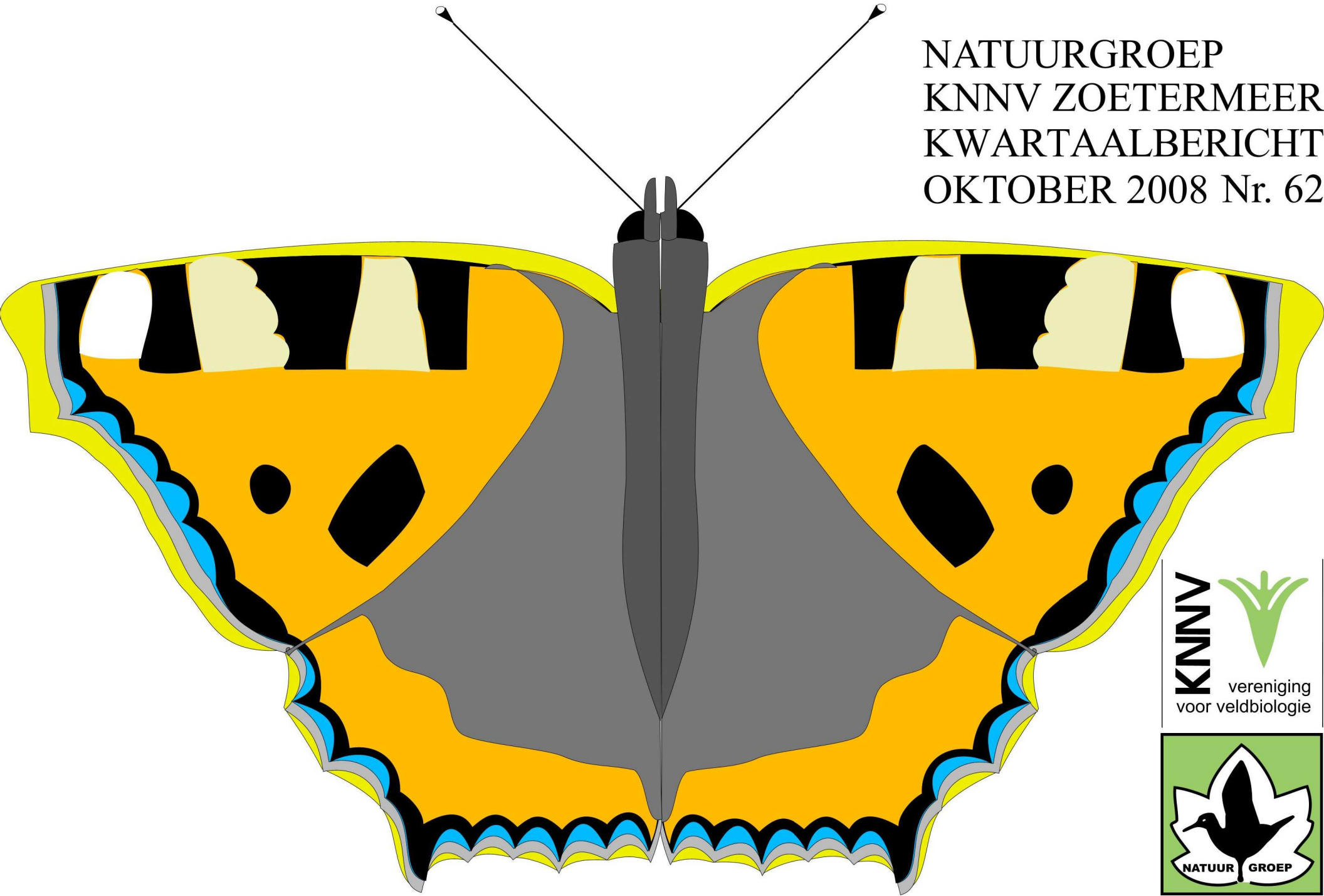

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
OKTOBER 2008 Nr. 62

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

NATUURGROEP KNNV ZOETERMEER

www.knnv.nl/zoetermeer

KWARTAALBERICHT Nr.62 oktober 2008

INHOUD

1	VAN DE REDACTIE	3
2	PADDESTOELENEXCURSIE	3
BERICHTEN UIT DE PLANTENWERKGROEP.....		3
3	STRUINEN IN HET POLDERTJE.....	3
4	ROKKEVEEN ZUID OP ZOEK NAAR PLANTEN TUSSEN DE (EDEL)STENEN	5
5	DE RANDEN VAN HET OUDE DORP.....	6
6	PLANTENEXCURSIE MEEST NOORDOOSTELIJK DEEL VAN HET BUYTENPARK .	7
7	GROENE KREEK VOOR DE TWEEDE KEER DIT JAAR	8
8	ARTSENIJKRUIDEN	9
9	INTERESSANTE BOTANISCHE VONDSTEN VAN HET DERDE KWARTAAL.....	10
10	WATERPLANTEN VAN DE BENTHUIZERPLAS.....	13
GEZIEN IN ZOETERMEER.....		14
11	ZOETERMEERSE WAARNEMINGEN UIT HET VOGELDAGBOEK	14
12	BUNZING IN MEERZICHT	16
13	AMERIKAANSE RODE RIVIERKREEFT	17
14	KONINGINNEPAGE IN HET BUYTENPARK	17
15	ALPENWATERSALAMANDER IN DE LEYENS	18
16	HUISSPITSMUIS IN MEERZICHT	18
17	BRUINE WATERJUFFER IN HET PRIELENBOS	18
18	VLEERMUISONDERZOEK IN ZOETERMEER	19
19	NATUUROBSERVATIES UIT MEERZICHT: MIJN VIJVER EN IK	20
BUITEN DE VERENIGING.....		21
20	FLORONEXCURSIE OP 6 JULI IN DEN HAAG.....	21
21	FLORONKAMP IN ZEELAND, 12 T/M 14 SEPTEMBER 2008	22
22	NOORDNATUURNIEUWS, HERFST 2008	24
23	NATUUR EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER.....	25

24	NAMEN.....	28
25	IK WIL OOK LID WORDEN.....	28
26	INDEX.....	29

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis.
Zij zoekt haar journalisten, want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.

***Doe 1x per 2 à 3 weken 2 uurtjes mee
met de plantenwerkgroep.***

Goeie sfeer, boeiend, leerzaam, nuttig.

Informatie: Evelien van den Berg, tel:

079-3213445 (18:00-19:30)

1 Van de redactie

Het groeiseizoen is zo goed als voorbij en we kunnen wat het weer betreft voor de zoveelste keer terugzien op een opmerkelijke zomer. De zomer van 2008 zal echter zeker niet de geschiedenis in gaan als een topzomer. Er viel veel regen, soms in korte tijd en toch lag ook gedurende deze zomer de gemiddelde temperatuur weer boven normaal. Deze trend zien wij als KNNV'ers natuurlijk direct terug in de natuur en kunnen we o.a. aflezen aan het aantal nieuwkomers van zuidelijke oorsprong. Dit alles speelt zich versneld af in onze steden. Richten we onze blik bijvoorbeeld op de plantengroei tussen de verharding dan zien we een begroeiing met soorten die je doet denken aan gebieden rond de Middellandse zee. Dat is niet zo opmerkelijk als je weet dat de temperatuur in de stad tijdens een warme zomerperiode tien graden hoger is dan een paar kilometer verder op het platteland. Niet bepaald een aantrekkelijk perspectief voor de stedeling van de toekomst. Zo weten we dat de hittegolf van 2003 in Londen in twee weken tijd voor 600 doden en een flink verhoogd ziekteverzuim zorgde. Als door zomerhitte de stad een onaangename plek wordt om te verblijven zal ook de aantrekkelijkheid voor bedrijven om zich er te vestigen teruglopen en komt de stedelijke economie in gevaar. Het wordt dus hoog tijd om na te denken over het klimaatbestendig (her)ontwikkelen van onze steden. Over dit onderwerp (hoe kan de stad zich weren tegen zomerhitte) heeft het instituut Climate changes Spatial Planning op 25 oktober vorig jaar een internationaal symposium in Amsterdam georganiseerd.

En u raadt het al, als belangrijkste maatregel om de zomerhitte te dempen wordt geadviseerd: vergroen de stad! In een park daalt de temperatuur al snel vijf graden ten opzichte van de stenige omgeving. Tevens zorgt groen ervoor dat de stad 's nachts afkoelt, dus: meer groen en minder steen in de openbare ruimte. In het centrum daktuinen en gevelbegroeiing en niet te vergeten de herwaardering van de (klimaatbestendige) straatboom als schaduwleverancier!

In Zoetermeer bevinden we ons in de luxe-positie dat we hier (nog steeds) veel groen hebben. Daardoor hoor je hier bij stadsbestuurders nogal eens de redenering dat het hier en daar wel wat minder kan. Dit alles klinkt niet onredelijk maar het verraderlijke is dat niemand weet hoeveel minder het kan. Hoeveel en welk type groen is minimaal noodzakelijk om onze stad voor de toekomst klimaatbestendig en dus leefbaar te houden is de vraag die gesteld dient te worden en die moeilijk te beantwoorden is.

En de Zoetermeerders? Die klagen vrolijk verder. Over klimplanten die de gevel aantasten, over bomen die gekapt moeten worden omdat ze in de weg staan, over sociaal onveilige struiken die moeten verdwijnen, over groen dat de plaats van parkeerplaatsen inneemt enz. En de eigen tuin....., die is inmiddels natuurlijk al lang van een dure sierbestrating voorzien!

Als variant op een bekend duurzaamheidsthema adviseert uw KNNV-afd. "act local, think urban"

2 Paddestoelenexcursie

Op zondag 19 oktober organiseert de KNNV een paddestoelenexcursie Gids: Peter van Wely Verzamelen: 't Westpunt tegenover de natuurtuin Aanvang: 14.00 uur.

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERKGROEP

3 Struinen in het poldertje

Fred Janssen

Op 19 juni 2008 verzamelde zich een elftal leden van de plantenwerkgroep bij het Westpunt in het Westerpark. Het weer was mooi, zonnig zelfs, en de stemming was dan ook uitgelaten. Vanavond zou de

natuurtuin “van Monique” voorwerp zijn van onze nieuwsgierigheid. Bij de ingang van de tuin stond de beemdooievaarsbek ons al wuivend en in volle bloei te begroeten.

Het “poldertje” vormde het eerste doel van ons onderzoek. Na ons evenwichtsorgaan op een plank over de omringende sloot te hebben getest stonden we in het gebied dat voor de doorsnee natuurtuinbezoeker ontoegankelijk is. Dit grasland wordt al zeker 25 jaar in augustus gehooit en in september met behulp van een kleine schaapskudde nabeweïd. Dit alles past helemaal binnen de filosofie van hoe onze polders vroeger op een veel extensievere wijze beheerd werden. Hier ontdekten we zowel de akkerwinde als de haagwinde. Het onderscheid tussen deze twee soorten leidde tot veel onderling gediscussieer. Eén van de verschillen is de bladtop, die bij de haagwinde toegespitst is, bij de akkerwinde is deze stomp, soms met een kort stekelpuntje. Het onderscheidende kenmerk echter is de plek van de steelblaadjes die bij de haagwinde de kelk bedekken en bij de akkerwinde halverwege de bloeisteel zijn geplaatst. Uiteindelijk is zelfs voor onze visueel gehandicapte natuurvrienden een duidelijk verschil waar te nemen. De bloemen van de akkerwinde geuren namelijk naar vanille.

Fig. 1 Beemdooievaarsbek

Fig. 2 Veldlathyrus

Wanneer elf mensen gelijktijdig naar beneden kijken om te ontdekken wat er zo allemaal groeit en bloeit, zijn de kreten niet van de lucht. Johan had het dan ook erg druk om al onze vondsten aan te strepen. Allerlei klaversoorten zoals hopklaver, witte, rode, kleine en basterdklaver bleven niet ongezien. Ook de gevlekte uitvoering van de rietorchis liet zich nog in al haar glorie zien, hetgeen de fotografen onder ons enthousiast hun toestellen deed klikken. Plotseling een kreet! Iedereen stond onmiddellijk stil als een groep stokstaartjes. Wat was er aan de hand? Verstoep onder het gras was iets oranjeleuigs ontdekt. Was het een verdwaalde mandarijn? Peter van Wely, die snel ter plaatse was gaf uitsluitsel over de vondst. Het bleek een heuse paddestoel te zijn, een zwartwordende wasplaat. Gelukkig vond men direct daarna nog wat grote valeriaan, dat volgens sommigen goed van pas kwam, om de al te lyrische reacties wat te kunnen temperen. Ook werden de twee hier voorkomende ratelaarsoorten aangetroffen en hebben we met behulp van een loepje proefondervindelijk het verschil tussen de harige en de grote ratelaar mogen ontdekken. Het verschil zit ‘m in de beharing van de schutbladen. U raadt het al, die van de harige zijn behaard en die van de grote ratelaar zijn kaal. Hoe eenvoudig kan naamgeving zijn... Zoals het meestal gaat bij de plantenwerkgroep worden behalve planten ook allerlei insecten waargenomen. Zo werd niet alleen het bruin zandoogje in ruste “gespot”, maar ontsnapte ook de variabele waterjuffer niet aan onze aandacht.

Het liep zeker al tegen half negen toen we het poldertje verlieten om ook nog eens de grote bloemenweide in het Westerpark met een bezoekje te vereren. Voor een aantal mensen was dat te veel van het goede, zij togen huiswaarts. De doorzetters gingen onvermoeibaar voort. Als beloning voor hun doorzettingsvermogen lieten moerasrolklaver en veldlathyrus zich nog vinden. Opvallend was dat de hier aanwezige blauwe gloed veroorzaakt werd door de beemdooievaarsbek die vanuit de natuurtuin de hooilanden van het Westerpark aan het veroveren is.

Een andere interessante waarneming was die van de trosdravik (ondersoort *communitatus*) die hier niet zeldzaam is, zie ook elders in dit blad.

Nadat weer een aantal mensen huiswaarts was gekeerd zijn de laatst overgeblevenen de vindplaats van de grote keverorchis gaan controleren. Er waren geruchten dat deze (blijkbaar begerenswaardige) planten vrijwel allemaal waren uitgestoken. Na een uitgebreide inspectie (het was inmiddels bijna donker) waren er nog zo'n 25, in half vergane toestand herkenbaar. Gaten, afkomstig van een grondboor hebben niet aangetroffen.

Inmiddels was het ook voor deze doorzetters tijd geworden om er een punt achter te zetten. Het was een wederom boeiende en leerzame plantenwerkgroepavond. In de wetenschap mijn kennis van de wilde Zoetermeerse flora weer enigszins te hebben bijgeschaafd, fietste ik via een alternatieve route door het Westerpark naar mijn huis in Rokkeveen.

4 Rokkeveen zuid op zoek naar planten tussen de (edel)stenen

Anke de Bruijn

Donderdag 3 juli ontmoetten we (Johan, Fred J., Fred R., Tilly en ik) elkaar bij de Watertoren in het Hoekstrapark, ons verzamelpunt voor deze avond. Johan kwam aanfietsen met het eerste bloeiend harig vingergras van dit jaar en aan de voet van de toren vonden we hertshoornweegbree (veel méér dan vorig jaar) en dwergviltkruid (veel mínder dan vorig jaar), maar die telden niet mee voor de lijst van vandaag. Op de fiets gingen we naar het Berkelse pad dat evenwijdig loopt aan de geluidswal langs de Oostweg. Daar verankerden we onze fietsen in een kluitje aan een lantaarnpaal. Vanaf het 5de blok huizen begon Km-hok 37.17.13, het doel van deze avond.

Fig. 3 Moerasdroogbloem

Fig. 4 Kransmuur

Het zag er op het eerste gezicht weinig hoopgevend uit want er was net gemaaid. Maar in de rietkraag vonden we gelukkig toch nog wel wat meer dan alleen maar riet, zoals o.a. grote en kleine lisdodde, grote boterbloem(!), moerasandoorn, grote egelskop, en een bies, die na bestudering van de flora en met behulp van een loep (rode wratjes op de kafjes) ruwe bies bleek te zijn en dus géén mattenbies.

Vervolgens liepen we langs de toegang tot een vleermuizenbunker (waarvoor een stevig hek is geplaatst) in de geluidswal. Voor zover bekend is dit winterverblijf echter nooit in gebruik genomen door de vleermuizen. Toch niet het juiste vleermuizenklimaat waarschijnlijk.

Tussen de geluidswal en het water vonden we, behalve een dode mol, ook de nodige klavers en grassen waaronder italiaans raaigras. Dit hoge gras onderscheidt zich van het veel algemenere en lagere engels raaigras door het naaldje op het lemma.

Voordat we naar rechts afbogen, de wijk in kwamen we langs een braakliggend, wat hobbelig veldje. Daar vonden we o.a. korrel- en stippelganzevoet vlak bij elkaar evenals de grove en de fijne varkenskers. En tot onze verrassing stond er ook moerasdroogbloem!

Voordat we vanuit de Juweellaan het Basalt inliepen, zagen we ook nog melganzevoet en walstroleeuwenbek. Daarna veel "gewone straatplanten" zoals liggend en tengere vetmuur, straatgras, straatliefdegras, tuinwolfsmelk, gehoornde klaverzuring en een raadselachtig klein plantje aan de rand van een parkeerplaats dat ook iets verderop bij een lantaarnpaal stond. Helaas was dit plantje al uitgebloeid, dus konden we het niet direct op naam brengen. Nader onderzoek wees uit dat we hier te doen hebben met gewone zandmuur. En ook op dezelfde parkeerplaatsen weer een nieuwe groeiplaats van kransmuur, alwéér op een parkeerplaats dus!

Inmiddels liepen de twee Freden (of zeg je Fretten?) druk pratend vooruit. Zo nu en dan achteloos wijzend: "heb je die al en die?" Uiteindelijk bestond de oogst van de avond uit totaal 113 soorten. De onbekende natuurlijk niet meegerekend en de stinkende gouwe en de vlinderstruik ook niet, want die stonden voor het 3de blok huizen van het Basalt en dus net buiten ons Km-hok.

5 De randen van het oude Dorp

Johan Vos

Op donderdag 17 juli motregende het vrijwel de hele dag en de hoop was gevestigd op een opklarende avond. Toen we (Evelien, Peter, Ben, Tilly en Wim) elkaar op de hoek van de Delftse wallen en de Dorpsstraat bij de Ned. Herv. kerk ontmoetten, regende het echter nog steeds. Gelukkig waren er twee paraplu's in ons midden zodat er toch gestreepd kon worden. Het eerste deel van onze tocht hebben we ons gericht op wat in gemeentelijk jargon wel wordt aangeduid met "oude linten". Kalmoes, gele waterkers, gele lis, grote egelskop, witte waterlelie, watermunt, waterzuring en tot onze verrassing blauw glidkruid (al jaren niet meer gezien in Zoetermeer) stonden allemaal min of meer bij elkaar aan de kop van de wetting. Het moet een merkwaardig beeld hebben opgeleverd, dat groepje mensen dat aantekeningen maakt op een lijst onder een paraplu in de stromende regen in een uitgestorven dorp. Toen hebben we ons onder de struiken doorgeworsteld naar wat ik zelf altijd aanduid als het best bewaarde geheim van Zoetermeer.

Fig. 5 Blauw glidkruid

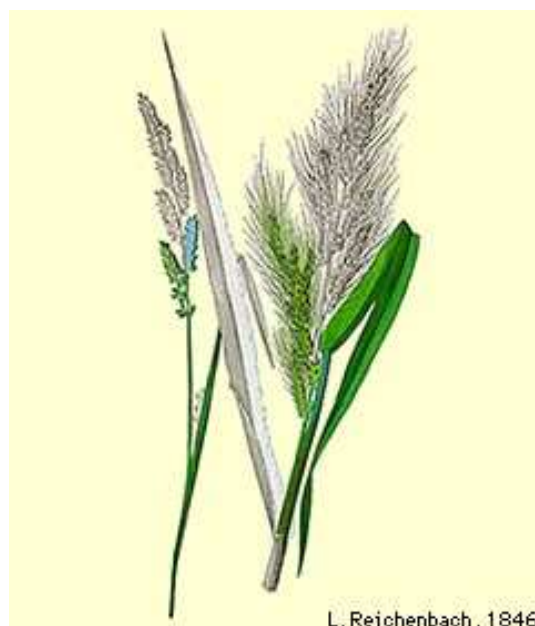

Fig. 6 Hanenpoot

Deze groene driehoek, ingeklemd tussen de randstadraailijn, de diepe achtertuinen van het oude dorp en de Delftse wallenwetting dankt zijn overleving aan de slechte bereikbaarheid. We hopen dat dat nog een tijdje zo blijft omdat nergens beter de sfeer van het oude Zoetermeer beleefbaar is. Helaas was het grasland met veel veldzuring en scherpe boterbloem net gemaaid en moesten we het zoeken beperken tot de oever. Daar stond naast de eerder genoemde soorten vooral gewone engelwortel. Toen over het hekje

bij de Quick-fit geklommen en daar o.a. de tengere rus aan de lijst toegevoegd. Ondertussen had Tilly de zoveelste nieuwe vindplaats van het kransgras ontdekt! Dit keer had deze nieuwkomer van zuidelijke origine zich in een tuin tussen het grind gevestigd. Toen hebben we ook nog even een kijkje genomen bij het natuureiland waarover ik in kwartaalbericht nr. 61 berichtte. De plank die tijdelijk was neergelegd was inmiddels verwijderd zodat we het eiland zelf niet konden bezoeken.

Vervolgens zijn we onder het tunneltje door naar het braakliggend terrein aan de andere kant van de randstadrail gegaan om daar een hele verzameling pionierplanten aan onze lijst toe te voegen. Daar onder andere veel ganzenvoetsoorten waaronder ook de rode en de zeegroene, doornappel, vierzadige wikke en opvallend veel hanenpoot. Inmiddels waren Evelien en Peter huiswaarts gegaan en kregen Tilly en Wim nu pas goed de smaak goed te pakken. Uiteindelijk stuitte we op een hoog, houtig lid van de kruisbloemfamilie die we met de beste wil van de wereld niet konden thuisbrengen. Helaas was deze plant uitgebloeid en gaven de vruchten alleen te weinig houvast voor verdere determinatie. Inmiddels was ik flink doorweekt en stond het water in mijn schoenen, maar het gevoel van een heel bijzondere avond bleef mij de hele weg terug naar huis bij. Ik wil dan ook afsluiten met iedereen te danken voor zijn inbreng en aanwezigheid.

6 Plantenexcursie meest noordoostelijk deel van het Buytenpark

Peter van Wely

We verzamelden op 31 juli bij de picknickbank bij de Kraal. Johan, Anke, Evelien en ondergetekende waren daar al aanwezig, Fred J zou ook nog komen maar die zat volgens Evelien bij een andere picknickplaats direct grenzend aan de Meerpolder. Uiteindelijk besloot ondergetekende te gaan kijken en inderdaad zat Fred daar op ons te wachten. In zijn wanhopige eenzaamheid probeerde hij Anke te bellen die dus bij de Kraal stond, alleen had zij haar mobieltje niet aanstaan. Dus ik met Fred naar de Kraal om ons bij de groep te voegen. Nu waren we compleet en fietsten we met z'n vijven naar Fred's eerdere picknickplaats om daar te gaan inventariseren!

Fig. 7 Heelblaadjes

Fig. 8 Grote kattestaart

Leuk dat verzamelen bij de Kraal! Maar we hadden in ieder geval gelachen en veel beweging gehad. Tijdens het inventariseren minstens 6 roepende visdieven, plusminus 40 boerenzwaluwen waaronder veel juvenielen, 5 roepende huiszwaluwen, 6 putters, 3 kneuen op de distels en overvliegende wulpen. Er vlogen in de avondzon 2 argusvlinders en 3 bruine zandoogjes rond de kruldistel, terwijl een steenhommel op jacobskruiskruid zat. Veel pastinaak, prachtig bloeiend harig wilgenroosje, ijle dravik, peen, moerasandoorn en gewoon knoopkruid. Bij een plasje veel watermunt, koninginnekruid, rode waterereprijs,

blaartrekkende boterbloem, grote kattenstaart, heelblaadjes, zomprus, platte rus (vruchten in eierdopjes), geknikte vossenstaart met op de achtergrond nog de zingende kleine karekiet in het riet met grote lisdodde. Eigenlijk vond ik dit laatste gedeelte nog het mooist. Onderweg nog 3 overvliegende watersnippen en zelfs nog een late grutto. Op de speerdistel zaten 4 citroengele pendelzweefvliegen die kenmerkend zijn voor open, ruige terreinen, dit in tegenstelling tot zijn "gewonere" broertje. Verder 8 zwartsprietdikkopjes op Jacobskruiskruid en nog twee vliegende torenvalken. Met al die roepende en overvliegende vogels en de voor open, ruige terreinen kenmerkende insecten, de rust en ruimte en zonsondergang erbij werd het toch nog een mooie avond die besloten werd met megagrote zadelzwammen op een liggende stam. Maar qua plantensoorten vond ik het toch wel tenvooren.

7 Groene kreek voor de tweede keer dit jaar

Evelien van den Berg

Het was donderdagavond 14 augustus, 19.00 uur. Voor de brandweerkazerne aan de Olaf Palmelaan stonden: Anke, Joke, Johan, Fred J en Evelien. Het was een frisse wat lichtbewolkte avond, vanaf de kazerne reden we naar het punt waar de randstadrail de Florence Nightingalelaan kruist. We bekeken het talud van randstadrail waar gelukkig niet gemaaid was. We troffen daar veel bekende planten waaronder akkerdistel, kropaar, paardebloem, akkerkers, bijvoet en witte honingklaver. Wat vooral onze aandacht trok waren de leden van de ganzenvoetfamilie die zeer variabel kunnen zijn. Zowel uitstaande melde met zijtakken die een hoek van 90 graden met de hoofdas maken, als spiesmelde stonden hier. De karakteristieke bladvorm waaraan de beide soorten gemakkelijk te onderscheiden zijn moet je halverwege de plant zoeken. Zowel boven als onderaan de plant komen sterk afwijkende bladvormen voor! Verderop fioringras, deze grassoort kan eindeloos uitlopers maken. Bezemkruiskruid zien we tegenwoordig regelmatig in Zoetermeer, het is van oorsprong een Zuidafrikaanse composiet die met woltransporten uit zijn oorspronkelijk verspreidingsgebied in Europa is terechtgekomen. Een passant sloeg ons gade en hij attendeerde ons op de andere kant van het talud waar het volgens hem nog mooier was. Hij was vooral vogelliefhebber!

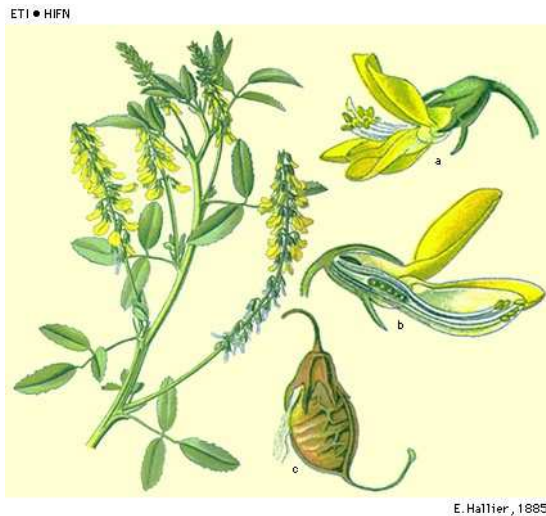

Fig. 9 Citroengele honingklaver

Fig. 10 Witte honingklaver

We staken over naar de Orinocostroom, op de hoek stond nog steeds hetzelfde huis te koop dat ook in april al te koop stond. In de door "kruiden" overwoekerde tuin vonden we een gele kruisbloemige. Was het een atypische vorm van herik, kool- of raapzaad of toch een andere mosterdsoort? Wat een drama! Zelfs Joop Mourik, een autoriteit op plantengebied heeft eens gezegd: "met deze familie houd ik me in het veld niet bezig". Tegenover het huis vervolgden we het pad langs de waterloop. Harig wilgenroosje, viltige basterdwederik, grote lisdodde, riet, en heen (voorheen zeebies genoemd) wat een grappige woordspeling oplevert. Zo had Johan nog een hele leuke: een grote kleine karekiet, kan groter zijn dan een kleine grote karekiet, (zeg dit maar eens na). Fred J had vossebesjam gegeten: zijn vraag wat is een vossebes? Volgens de Ecologische flora (deel 3), blz 48 is het de rode bosbes, (volksnaam) en vossen houden er denk ik ook van wat wellicht de naam verklaart. We vonden hier vooral veel basterdklaver, een mooie plant

met rose-rode bloemhoofdjes. Vervolgens staken we over naar een complex woningen dat rond een vijver is gebouwd. Aan deze regenwatervijver dankt dit bijzondere project zijn naam, de groene kreek. Een kreek is volgens de Ecologische flora "een waterloop, ontstaan door de uitschurende werking van zee- of rivierwater, dat met de getijden op en neer gaat". In dit woonbuurtje is vrijwel alles uit de kast gehaald om het begrip duurzaamheid te concretiseren. Aan de oevers van de vijver (kreek) troffen we aan: bleek cypergras, gevleugeld hertshooi, zwanebloem en pitrus.

We verlieten dit gebied en troffen aan de andere kant van het talud, een groot braakliggend stuk grond aan. Nu nog een ideale speelplek voor kinderen, maar voor hoe lang nog? Het bouwplan ligt natuurlijk al lang klaar, bouwen, bouwen, ja VOLbouwen staat bij deze gemeente hoog in het vaandel. Hier vonden we de drie bekende honingklaversoorten bij elkaar: de goudgele, de citroengele en de witte. Wederom veel basterdklaver en groepjes prachtig bloeiende heelblaadjes. Als afscheid liet de zon zich in een fel oranje schijnsel zien. Een middelste teunisbloem opende zijn hel gele bloemen en tot slot werd de rechte rolklaver aan de streeplijst toegevoegd.

8 Artsenijkruiden

Fred Reeder

He dit is leuk, hier staat nog echte guldenroede. Joke is deze ijzerhard aangeplant of niet?. Gaaf zeg die zie je bijna nooit meer in Zoetermeer. Deze kreten klonken deze donderdagavond in de tuinen van Weleda in Zoetermeer. De plantenwerkgroep was bijna voltallig aanwezig voor een bezoek aan deze tuinen op uitnodiging van ons medelid Joke. Het werd een avond waar iedereen enthousiast van werd. Zelfs Annet was deze avond aanwezig. Het scoren op de streeplijst die zoals altijd door Johan werd gehanteerd gaf soms aanleiding tot discussie. Immers alleen spontaan voorkomende wilde planten worden hierop genoteerd. Maar ja wat is spontaan in een tuin als deze. Anke had zelfs een boekje meegenomen met beschrijvingen van allerlei geneeskrachtige planten zodat ook deze eigenschappen opgezocht konden worden. Daarnaast werd de Heukel's veelvuldig geraadpleegd. Is het nu de zomerfijnstraal of de madelieffijnstraal. Volgens de oecologische flora is het dezelfde plant. En zo ging het verder.

Fig. 11 Stijve ogentroost

Fig. 12 Echte guldenroede

Maar wat stond er nu allemaal. Eigenlijk te veel om hier allemaal te noemen. Maar toch maar een paar. Marjolein (kruid voor de Italiaanse keuken), kruisbladwolfsmelk (vroeger vermalen tot gif voor ratten), vogelmuur (voer voor kooivogels). Als je de planten opzoekt met hun mogelijke gebruik van vroeger en nu kom je tot verrassende resultaten zoals je ziet. Alleen Weleda zal deze voorgaande wellicht niet gebruiken. Misschien wel de volgende: stijve ogentroost (om het achteruit gaan van het zien te vertragen), geel walstro (voor kaasstremsel en medicinale doeleinden), ijzerhard (zeer geschikt bij migraine, whiplash, hoofdpijn en slapeloosheid.) Wij zullen het nooit weten want dat is het geheim van de smid zullen we maar zeggen. Nog eentje om het af te sluiten, heelblaadjes (bij dysenterie) wanneer je naar de wetenschappelijke naam kijkt kom je vaak al een heel eind (*Pulicaria dysenterica*). Tegen de schemering nog even het voorplein en het grasveld daar onder de loep genomen wat nog heemst, luzerne en wat meldesoorten opleverde. Met de constatering dat het een boeiende avond was en de uitspraak "Als het kan nog een volgende keer en mag dan vroeger in het jaar." sloten we de avond af. Joke bedankt. Dit was dan voor Evelien, Peter, Anke, Tilly, Joke en Johan, Fred en Fred, een waardig afscheid van de donderdagavonden van dit jaar. Nog een zaterdag zal er volgen en dan is het plantenseizoen alweer voorbij.

9 Interessante botanische vondsten van het derde kwartaal

Johan Vos

Klein fakkelgras (*Rostraria cristata*) voor het eerst in Zoetermeer waargenomen op een parkeerplaats naast het stadhuis aan de Frankrijklaan. Weer een voorbeeld van een grassoort uit het Middellandse-Zeegebied afkomstig, die zich door het warmer wordende klimaat met name in de randstad heeft weten te vestigen. Na waarnemingen uit Leiden, Haarlem en Amsterdam nu dus ook in Zoetermeer. Of deze nieuweling de kwaliteitsimpuls van de buitenruimte die recent door de gemeente is ingezet weet te overleven is nog maar de vraag.

Johan Vos

Fig. 13 Klein fakkelgras

Fig. 14 Trosdravik

Beemdooivaarsbek (*Geranium pratense*) breidt zich sterk uit in de hooilanden van het Westerpark. Jarenlang stond deze soort bekend als exclusieve natuurtuinbewoner. Bij deze "aajibare" soort komt altijd de vraag in beeld hoe de soort de groeiplaats ooit heeft kunnen bereiken. Hoewel nooit echt aangetoond is het aannemelijk dat soorten als beemdooivaarsbek en slanke sleutelbloem lang geleden in de natuurtuin zijn uitgezaaid. De laatste jaren echter laat deze soort een grote expansiedrift zien buiten de natuurtuin, in de hooilanden in het Westerpark. Ook nu weer blijft de vraag onbeantwoord of dat geheel op eigen kracht gebeurt. Feit blijft wel dat deze soort door zijn fraaie kleur gezien kan worden als een aanwinst op het aanwezige kleurenpalet aldaar.

Trosdravik (*Bromus racemosus* subsp. *commutatus*) wellicht niet zeldzaam in de Zoetermeerse hooilanden. De trosdravik blijft voor de plantenwerkgroep een lastige soort. In juli 2000 is de trosdravik aan de rand van Meerzicht waargenomen en voor het eerst met zekerheid vastgesteld (zie kwartaalbericht nr 31, blz. 8) Het toen ingezonden materiaal was niet van dien aard dat deze dravik toen tot op ondersoortniveau kon worden gedetermineerd. In 2007 is materiaal van deze soort, afkomstig uit het hooilandje bij het Prielenbos met enige slagen om de arm vastgesteld als zijnde subsp. *racemosus*. Het dit

jaar verzamelde materiaal, verzameld in de bloemenweide tegenover de natuurtuin in het Westerpark werd als subsp. *commutatus* geduid. De argumenten voor deze keuze geef ik hierbij graag door: *Bromus racemosus* subsp. *commutatus*: *schedebehaving niet dicht en dun*, (zie tekening in Heukel's), *palea* (=het bovenste kroonkafje) *duidelijk korter dan lemma* (=het onderstre kroonkafje), *die laatste 8.5 mm en de meeldraden 1.8 mm. Pluim niet gedrongen*.

Oppervlakkig gezien gaat het om een fors uitgevallen zachte dravik die in juli bloeit! De Heukel's flora (23^e druk) heeft een plaatje opgenomen waarin de verschillen in beharing (het onderscheidend kenmerk) tussen tros- en zachte dravik staan afgebeeld. (blz. 231, 44.75)

Groot glaskruid (*Parietaria officinalis*) aangetroffen onder de hagen bij stadsboerderij "Het Buitenbeest" aan de Voorweg. Waarschijnlijk is deze in Zoetermeer zeer zeldzame soort door ons tot nu toe over het hoofd gezien. De standplaats komt op mij authentiek over. In de regio waar ik woon (Zuid-Kennemerland) is groot glaskruid, met name in het stedelijk gebied een algemene verschijning die je vrijwel exclusief onder hagen aantreft.

Naar aanleiding van deze vondst heb ik de enige andere groeiplaats in Zoetermeer (Westerpark) gecheckt en daar was de soort nog altijd aanwezig.

Johan Vos

Fig. 15 Groot glaskruid

Johan Vos

Fig. 16 Rood cypergras

Rood cypergras (*Cyperus longus*) aangetroffen in Rokkeveen. Het gaat om een langgerekte groeiplaats in een rietkraag van een voor Zoetermeer nieuwe soort. Zo ogenschijnlijk vertonen de hoge (1,5 m) planten wel wat gelijkenis met heen. De soort is afkomstig uit zuidelijke streken van midden en zuid-Europa en groeit daar aan oevers en in moerasgebieden. De Rokkeveense groeiplaats aan de singel langs het Berkelsepad past precies bij groeiplaatsen in de streken van herkomst. Ook hier weer is de vraag interessant of deze nieuwkomer hier geheel op eigen kracht is verschenen of dat er menselijke bemoeizucht in het spel is. Gezien de geringe sierwaarde van dit cypergras lijkt opzet niet voor de hand liggen maar ik moet toegeven dat dit volslagen speculatief is. Van de grote boterbloem die verderop in dezelfde rietkraag groeit zou dit argument tot een geheel andere conclusie leiden.

Bleek cypergras (*Cyperus eragrostis*) nu ook in Rokkeveen aangetroffen! Na de spectaculaire ontdekking van deze soort aan de oever van de Groene kreek vorig jaar ontdekte Tilly deze opzienbarende nieuwkomer op 30 juli verspreid over een flink aantal groeiplaatsen in een tuinsteege in de kleurenbuurt in Rokkeveen. De overige begroeiing in de steeg, die voor een groot deel uit russen bestond duidde op vochtige groeiomstandigheden.

Remko Andeweg uit Rotterdam bericht dat deze oorspronkelijk uit subtropisch Amerika afkomstige exoot daar aan een ware opmars bezig is. We zijn dus gewaarschuwd!

Johan Vos

Fig. 17 Bleek cypergras

Johan Vos

Fig. 18 Kleine mantelanjer

Kleine mantelanjer (*Petrorhagia saxifraga*) in Rokkeveen aan de rand van een parkeerplaats aangetroffen op woensdag 30 juli. Net als bij de vorige vondst van deze soort in het stadshart ontstond ook nu weer discussie over deze op gipskruid gelijkende soort. Ton Denters noemt in een reactie op de recente vondst de volgende verschillen: *Kleine mantelanjer heeft een borstelvormige groeiwijze, die van gipskruid is "bossiger". Voorts is kleine mantelanjer overblijvend en gipskruid eenjarig. Verder kun je de soorten uit elkaar houden door naar de kelk te kijken. Bij de kleine mantelanjer tref je aan de basis schutbladen aan, bij gipskruid ontbreken die!*

Johan Vos

Fig. 19 Draadgiert

Dubbelkelk (*Picris echioides*) duikt hier en daar op in Rokkeveen. Hoewel dubbelkelk bekend staat als typisch Zeeuwse soort lijkt het er op dat deze opvallende verschijning zijn groeigebied naar het noord-oosten aan het uitbreiden is. Jaren geleden meldde Evelien van den Berg dubbelkelk voor het eerst ten westen van Zoetermeer uit het Balijgebied (grondgebied Pijnacker-Nootdorp), later troffen we deze soort aan de rand van het stedelijk gebied van Palenstein aan. Dit jaar werden we verrast door vondsten uit: opnieuw Palenstein (zie kwartaalbericht nr. 61) en drie verschillende plekken aan de randen van Rokkeveen. Is hier sprake van een trend?

Oosterse morgenster (*Tragopogon pratensis* subsp. *orientalis*) wederom in Rokkeveen aangetroffen. Vorig jaar hebben we deze (onder)soort voor het eerst op een braakliggend terrein in Rokkeveen gezien. Zie voor een foto: kwartaalbericht nr. 57, blz. 14.

Dit jaar troffen we haar wederom in Rokkeveen aan, dit keer aan de uiterste zuidgrens aan de rand van een parkeerplaats grenzend aan de Oostweg, ter hoogte van Dekker Sport. Het cruciale verschil met de "gewone" gele morgenster (subsp. *pratensis*) is de lengte van de lintbloemen. Deze zijn bij de oosterse morgenster dubbel zo lang als de binnenste omwindselbladeren. (bij de gele zijn die even lang) Verder is de goudgele kleur in vergelijking met de lichtgele van de gele morgenster een opvallend veldkenmerk.

Draadgiert (*Panicum capillare*) opnieuw in het stadshart gevonden. Deze “boeketvluchteling” schijnt qua voorkomen het vooral voorzien te hebben op het stadshart. Aan de rand van een parkeerplaats stond deze opvallende grasoort op 22 augustus prachtig in bloei.

10 Waterplanten van de Benthuiserplas

Thea Spruijt

Fig. 20 De vangst

Annet de Jong

Juni is een goede maand om waterplanten te herkennen en te inventariseren. Herkenning van enkele moeilijke groepen zoals kranswieren en fonteinkruiden was het doel van ons vaartochtje met een motorbootje met een gemeentelijk toezichthouder. Omdat de Benthuiserplas natuurgebied is, mag er niet zomaar gevaren worden. Het duurde even voordat we andere waterplanten dan schedefonteinkruid aan onze harken hadden. ‘We’ zijn Annet de Jong, Wouter Balster en Thea Spruijt, vriendin van Annet. Het water is helder, maar er groeien nog niet zoveel soorten. Bij een nieuw aangelegde plas duurt het altijd even voordat zaden zijn aangevoerd, het water in biologisch evenwicht is en het ecosysteem tot ontwikkeling komt. Watervogels dragen bij aan de zaadverspreiding doordat ze zaden eten en uitpoepen, en zaden en/of stukjes waterplant aan hun veren of poten meenemen en verspreiden.

Van de groep fonteinkruiden:

- Schedefonteinkruid (*Potamogeton pectinatus*) heeft als enige soort fonteinkruid een lange bladschede en een lange tong. De plant is variabel qua grootte, ook van bladeren, kan een deel van het water helemaal volgroeien van bodem tot wateroppervlak. Ook zonder bloei kan zij standhouden dankzij wortelknolletjes, die door veel soorten fonteinkruiden worden gemaakt. Watervogels zoals zwanen eten die knolletjes in de winter, bijv in het IJsselmeer. Schedefonteinkruid bedekt in de Benthuiserplas 80 % van de bodem.
- Zittende zannichellia (*Zannichellia palustris* subsp. *palustris*) lijkt op een kleine soort fonteinkruid met zijn verspreide smalle bladeren, maar is tijdens bloei onmiskenbaar door zijn piepkleine banaanvormige vruchtjes met een steeltje erop aan de voet van de bladeren. Zittende zannichellia komt weinig voor in de Benthuiserplas.

Van de groep kranswieren:

Voor wie kranswieren niet kent: het lijken paardenstaarten in het water, maar ze zijn veel teerder omdat het algen zijn zonder stevige celwanden. Ze zijn met het blote oog zichtbaar, maar voor het determineren heb je een goede loep en meestal ook een stereomicroscoop nodig om de structuur van de schors met of zonder stekels en papillen en soms de lengte van de voortplantingsstructuren op te meten. Dat zijn de gametangia, de oranjegekleurde mannelijke organen, en de oögonia (enkelvoud oögonium, het kleurloze flesvormige vrouwelijke orgaan) die bij rijpheid een harde zwarte wand krijgen, waarop vaak witte kalk neerslaat. Het zaad erin blijft in de waterbodem jarenlang kiemkrachtig. Kranswieren verankeren zich met rhizomen, een soort worteltjes, aan de bodem, bedekken deze en/of groeien meer of minder de hoogte in. Door hun grootte werden de kranswieren nauwelijks bestudeerd door algologen, die zich beperken tot microscopisch kleine soorten, en de plantenmensen die niet aan algen ‘doen’. Bij planteninventarisaties o.a. door Floron en het waterschap, worden kranswieren zoveel mogelijk meegeïnterviewd. Er zijn 2 grote groepen: de beschorste kransbladen (*Chara*) en 3 geslachten zonder schors: glanswier (*Nitella*), boomglanswier (*Tolypella*) en sterkranswier (*Nitellopsis*). Onder de stereomicroscoop waren de verschillen goed te zien tussen een *Nitella*-soort en de 2 soorten kransblad (*Chara*). De andere 2 geslachten zijn veel zeldzamer in Nederland. We vonden:

- Gewoon kransblad (*Chara vulgaris*), zoals gezegd een beschorste soort met ongelijkesoortige cellen met stekeltjes, die in allerlei soorten wateren voorkomt en dus ook in de Benthuiserplas, zij het in geringe hoeveelheden.

- Breekbaar kransblad (*Chara globularis*) die –met de loep- een fraaie, gladde schors heeft zonder papillen en ook veel typen water kan verdragen en iets minder algemeen is als Gewoon kransblad. In de Benthuiserplas kleine hoeveelheden.
- Puntdragend glanswier (*Nitella mucronata*) heeft als *Nitella*-soort geen schors. Zodra je een stukje plant te hard vasthoudt met je hand of pincet, zakt dat stukje als een plumpudding in elkaar, want de gehele cel –met het oog zichtbaar- loopt leeg. Het materiaal was niet al te best, dus het kostte wat moeite om een mooie zijtak met het kenmerkende kleine topcelletje in het vizier te krijgen. De meeste *Nitella*-soorten houden van zacht water, maar Puntdragend glanswier kan tegen hard water. Vaak groeit deze soort tussen waterlelies, maar in de Benthuiserplas vonden we de enige plant ergens middenin op de bodem.

Hogere planten in het water buiten de oever:

- Veenwortel (*Pericaria amphibia*), zeldzaam in de Benthuiserplas
- Slanke waterpest (*Elodea nuttallii*), eveneens zeldzaam

De ondiepe delen van de plas konden we niet bezoeken, omdat de motor dan problemen kreeg en de wind te hard waaide om te roeien. Misschien groeien hier nog meer kranswieren. Al met al is de waterkwaliteit te karakteriseren als schoon eutroof en hard. Dat wil zeggen helder, maar wel veel voedingsstoffen, maar niet vervuild. Met dank aan de vogels, die er ook een plaatsje mogen hebben.

Tenslotte hebben we een strook oever vanaf het land bekeken. Ook deze is vrij voedselrijk, maar wel soortenrijk en ergens in het riet stond een Rietorchis.

Beekpunge	Heen	Pitrus	Vlotgras spec
Gele lis	Klein hoefblad	Platte rus	Valse voszegge
Gestreepte witbol	Krulzuring	Riet	Watermunt
Gewone berenklauw	Liesgras	Rietgras	Wolfspoot
Gewone engelwortel	Moerasandoorn	Rietorchis	Zeegroene rus
Grote waterweegbree	Moeraskers	Ruw beemdgras	Zwarte zegge
Haagwinde	Moerasvergeetmijnietje	Schietwilg	Zwart tandzaad
Harig wilgenroosje	Pastinaak	Smeerwortel	

Verder lezen:

Veldgids water- en oeverplanten, KNNV-uitgave

Determinatietabel voor kranswieren in de Benelux, Jeugdbondsuitgeverij.

Zelf harken en dreggen:

Stokjes of opvouwbare liniaal voor zeer ondiep water

Tuinhark aan steel voor ondiep water

Dubbele hark aan touw (minstens 5 meter) voor bodem in diepere wateren

De kranswierwaarnemingen van 20 juni 2008 heb ik ingevoerd op www.waarneming.nl

Met GPS was de plek in de plas ingemeten. Omdat vogelaars al de gebiednaam geclaimd hebben voor hun vogelwaarneming, staat er opeen strand Noordzee als gebied genoemd, maar de coördinaten zijn oké. Het was een leuke en leerzame middag.

GEZIEN IN ZOETERMEER

11 Zoetermeerse waarnemingen uit het vogeldagboek

Adri de Groot

Dinsdag 1 juli

Sprinkhaanzangers zijn vogels die vooral voorkomen in rietkragen en moerassen. In het Zoetermeerse Buytenpark zitten ze ook in de ruigtes met talrijke distels en hier en daar een struikje.

Gistermorgen heb ik er minstens twee gehoord, mogelijk zelfs drie. Een zingende sprinkhaanzanger horen is niet zo moeilijk:

de vogel heeft een opvallende, ratelende zang (scherper en dan van een snor). De vogel zien is wel heel

wat lastiger want hij zit meestal onopvallend in de begroeiing te zingen. Dan komt het dus op je oren aan. Als je ouder wordt, wordt het steeds lastiger hoge tonen op te vangen. Alleen mijn rechteroor doet dat nog. Omdat je het geluid niet dimensionaal opvangt, is het ook lastig de zangplaats te ontdekken. Vooral als het vogeltje steeds van zangpost wisselt... Kortom, ik heb er gistermorgen heel wat uurtjes ingestoken om wat foto's te kunnen maken van deze eenvoudig getekende en in ons land met enkele duizenden broedparen niet zo talrijke broedvogel. De vogel op de foto maakte ook diverse malen baltsbewegingen. Ze broeden tweemaal per seizoen. Waarschijnlijk probeerde de sprinkhaanzanger indruk op een vrouw (of zijn vrouw uit het eerste huwelijk) te maken. Vandaar wellicht ook zijn gedrag om steeds vanaf een andere zangpost zijn lok te roepen.

Fig. 21 Baltsende en zingende sprinkhaanzanger in het Buytenpark. De paarse gloed op de achtergrond is de fraaie kleur van akkerdistels.

Fig. 22 Man bruine kiekendief in de buurt van het nest.

Donderdag 10 juli

Bruine kiekendieven hebben geen sombere kijk op het leven omdat ze met de kop omlaag vliegen. Hun naam danken ze ook niet aan het feit dat ze meestal naar beneden kijken. Nee, ze zijn doorlopend op zoek naar voedsel op de grond, muizen, insecten maar toch vooral kuikens, kiekens, vandaar de naam kiekendief. De afgelopen tijd zag je bruine kiekendieven regelmatig boven rietvelden en in de polders jagen. Ze waren ijverig op zoek naar voedsel voor hun eigen kiekens in het nesten op de grond. Inmiddels zijn de eerste jongen uitgevlogen. Die zullen binnenkort met hun ouders meevliegen om de jachtkunst te leren.

Donderdag 17 juli

Het geel soldaatje (*Cantharis livida*) komt nu talrijk voor, evenals de vogelkersstippelmot (*Yponomeuta evonymella*) waarvan de rupsen het Prielbos de laatste tijd hadden "ingepakt". Daarna vlogen ook drie bruine kiekens rond, waaronder een jonge vogel. Ook twee jonge sperwers en hun ouders. Een juveniele groene specht zat mieren in de berm te snoepen; ze behoren tot onze mooiste vogels, vind ik.

Vrijdag 18 juli

Twee vlinders deze week gefotografeerd in het Prielbos: een bont zandoogje en een gehakkelde aurelia. Verder vlogen er veel witjes en atalanta's.

Fig. 23 Vogelkersstippelmot

Fig. 24 Bont zandoogje

Fig. 25 Gehakkelde aurelia

Maandag 4 augustus

De afgelopen dagen heb ik wat langs slootjes en door bosjes gelopen. Het is stil. Vandaag in het Prielenbos, een vos stak vlak voor me het houtsnipperpad over. Eind vorige week zijn daar twee dode ijsvogels gevonden. De een leefde nog even, de andere was al een tijdje dood. Ook hier was het stil in de vogelwereld, maar er vliegen wel steeds meer libellen.

Fig. 26 Man paardenbijter vanmiddag in het Prielenbos

Fig. 27 Gekraagde roodstaart in het Buytenpark

Zaterdag 20 september

Het is heerlijk herfstweer, de zomer lijkt zijn slechte imago te willen oppoetsen. Vrijdag langs de Zoetermeerse Plas 2 oeverlopers, in het Noord-Aagebied 1 roepende groene specht, 2 boomkruipers maar verder erg rustig.

Maandag 22 september

In het Buytenpark zag ik vandaag heel kort een gekraagde roodstaart. Ik kon het vogeltje met de camera in de hand enkele malen fotograferen, maar toen ik "serieus" te werk wilde gaan vanaf het statief dook hij tussen de boomstammen. Ik heb nog wel een uurtje in de buurt gekeken maar zag de vogel niet terug. Thuis viel me op dat de vogel heel licht was, misschien een oostelijk type?

Neem een handvol vliegvlugge kraaien, voeg daaraan een schepje gaaien toe, lepel er een aantal eksters bij, garneer het met drie torenvalken en finish met een man sperwer. Hoewel, in dit geval doet het geslacht er niet toe. Roer alles voorzichtig door elkaar, laat het mengsel tussen de hoogtes in het Buytenpark glijden en eet smakelijk!

Vanmorgen zat ik op een natuurbankje hoog aan de oostzijde van dit Zoetermeerse park en heb genoten van een spelletje plezier maken tussen deze vogels. Ze doken plagend naar elkaar, maakten fraaie luchtbutelingen, rustten naast elkaar uit in boomtoppen, en dat alles zonder boze geluiden naar elkaar te maken of echt fanatiek te worden. Deze vogels hadden duidelijk plezier in hun vrij langdurige plagerijtjes, en ik genoot er ook volop van.

De vogeltrek intussen stelde niets voor. Ik stond niet op de "vaste" telpost maar zoals gezegd meer naar het oosten, in de beschutting van een van die grote afvalhopen. Een juveniele bruine kiekendief, een aantal veldleeuweriken, spreeuwen, wat vinken en piepers, het hield niet over. In de laagtes zaten groenlingen en putters, een paartje paapjes en een zevental watersnippen vloog rond.

Ondanks de lokale vogelschaarste heb ik lang door het Buytenpark gefietst (en gezeten), want het was heerlijk weer en er vliegen altijd wel wat vlinders of insecten rond. Door het droge weer van de laatste tijd steken maar weinig paddenstoelen hun kop op.

12 Bunzing in Meerzicht

Hans Dunnwald

Op vrijdag 18 juli om 11 uur zag ik aan de Wijnberg bij de burens een bunzing die zijn jongen (8 à 10), van de ene kant van de tuin (mijn kant), overbracht naar de andere kant. Ik rende naar beneden om de telelens op mijn camera te zetten. Bovengekomen zag ik dat het dier opnieuw een spurt maakt naar de overkant én "klik", toen heb ik hem/háár vastgelegd (zie Fig. 28).

13 Amerikaanse rode rivierkreeft

Rob Wiewel

Onlangs zijn -naar verluid- een moeder en haar dochter tijdens een onschuldig pootjebaden in de Zoetermeerse Plas de stuipen op het lijf gejaagd, toen daar plots een Amerikaanse rode rivierkreeft in het water verscheen. Daags erna liet Buitenbeestbeheerder Tije Feije mij een exemplaar van deze diersoort zien, dat hij in het water aan de Voorweg gevangen had. Speciaal voor mij werd het beest nog even op de keien gezet, zodat ik er een foto van kon maken. Het beest besepte wellicht wie hij voor zich had, want het poseren werd gelaten ondergaan en van enig blazen was geen sprake. Ik zou trouwens zo teruggeblazen hebben.

Reactie: De Rode Amerikaanse kreeft (*Procambarus clarkii*) komt oorspronkelijk uit Zuidoost-Noord-Amerika (Mexico-Florida).

Hij leeft in allerlei watertypen, maar gedijt en vermenigvuldigt zich het beste in ondiep, stilstaand water. Hij verdraagt periodieke uitdroging en brak water en klimt regelmatig het land op. Hier in Zoetermeer is hij al op een aantal plaatsen waargenomen.

Hans Dunnwald

Fig. 28 Bunzing aan de Wijnberg

Rob Wiewel

Fig. 29 Amerikaanse rode rivierkreeft uit de Voorwegwetering

14 Koninginnepage in het Buytenpark

Marcel van der Tol

Marcel van der Tol

Fig. 30 Koninginnepage

De vlinder zat urenlang boven op de telpost naast het schelpenpad, in een ruig stukje met akkerdistel en kruiskruid. Landde opmerkelijk veel op grassen en brandnetel. Daarnaast zat de vlinder veel op de bloemhoofden van de akkerdistels. Na al die jaren op de telpost was ik er daar nog nooit eentje tegengekomen. Op dezelfde heuvel zaten ook een icarusblauwtje en zwartsprietdikkopjes.

15 Alpenwatersalamander in De Leyens

Nel Sonneveld

De salamander vond ik woensdagavond 6 aug. onder een plant in mijn achtertuin aan de lfsenzijde 17 in Zoetermeer. Hij leek dood, bewoog niet na aanraking. Ik heb hem opgepakt en zag toen de felgekleurde onderkant. Heb hem neergelegd, ben mijn camera gaan halen en heb diverse foto's kunnen maken. Toen leek één pootje te bewegen. Ik heb een klein beetje water over hem heen gegooit en na ongeveer een minuut deed hij een poging om te lopen. Na nog wat water en een poosje wachten liep hij terug naar de planten. Na een half uur nog eens gekeken maar ik kon hem niet meer vinden. In de tuin zijn veel bodembedekkende planten en er zitten meerdere bruine kikkers en padden. Er is geen vijver, wel in de tuin van burens een paar huizen verderop.

Nel Sonneveld

Fig. 31 Alpenwatersalamander bovenkant

Nel Sonneveld

Fig. 32 Alpenwatersalamander onderkant

16 Huisspitsmuis in Meerzicht

Arno van Berge Henegouwen

Bijgevoegd een waarneming van een huisspitsmuis bij ons midden op straat (Scheveningse bos). Waarschijnlijk is deze muis slachtoffer geworden van een spelende kat en vervolgens dood achtergelaten.

Arno van Berge Henegouwen

Fig. 33 Dode huisspitsmuis

Fig. 34 Bruine winterjuffer

Dolf Siebert

17 Bruine waterjuffer in het Prielenbos

Dolf Siebert

Zondag 28 september een leuke waarneming in het Prielenbos: de bruine winterjuffer (Sympecma fusca). Eerst heb ik een close-up gemaakt, zodat ik aan de hand van het borststuk en de aanhangsels aan het

achterlijf de juffer goed kon determineren. Voor ik echter toekwam aan “mooie foto's” van het diertje vloog hij (want het was een mannetje) weg.

Mooie diertjes; op het eerste gezicht lijken ze bruin, maar in het juiste licht en bij nadere beschouwing neigt het bruin op de rug naar brons. Ze staan op de rode lijst, en komen in het westen van Nederland niet veel voor. Ik was dus blij verrast er hier een te zien.

18 Vleermuisonderzoek in Zoetermeer

Johan Vos

Wel eens op een zwoele zomeravond, vanaf het terras in de tuin in de schemering een vleermuis zien vliegen. Zo'n dwergvleermuis, want dat is het dan meestal, vliegt geruisloos en ogenschijnlijk volslagen willekeurig heen en weer. Die willekeurigheid is echter maar schijn: vleermuizen die op die manier rondvliegen zijn aan het foerageren. Hun prooien bestaan voor bijna 100% uit insecten, bij de dwergvleermuis zijn dat vooral muggen, zo'n 300 per nacht en dat is een kwart tot een derde van het eigen lichaamsgewicht. Per vliegseizoen, dat is de periode half mei – half oktober zijn dat er 40.000! Sinds 2002 worden alle in Nederland voorkomende vleermuizen door de Flora- en faunawet strikt beschermd. Wil deze bescherming echter effectief zijn dan dient onze kennis van vleermuizen stevig bijgespijkerd te worden. Vrijwel niemand kan precies op de kaart aangeven waar deze dieren wonen, waar zich hun vaste en/of tijdelijke verblijfplaatsen, hun vaste vliegroutes en hun belangrijke foerageergebieden bevinden. Wel weten we dat veel in de stad levende vleermuizen spouwmuren van gebouwen gebruiken als onderkomen. Dat ze zich met hun sonar oriënteren op allerlei stedelijke structuren zoals bomen(rijen) in de straat, watergangen en gevelranden en dat ze zo hun weg in de stad kunnen vinden. Toch zijn vleermuizen volledige afhankelijk van deze stedelijke “voorzieningen” Iedere stad kent een voor vleermuizen essentiële stedelijke infrastructuur. Een doodgewone doorgaande straat met bomen kan functioneren als vaste vliegroute en een ongelukkig geplaatste lantaarn die een fel licht verspreidt kan daarin zo maar een enorme barrière vormen.

Johan Vos

Fig. 35 De vleermuizenlezing

Johan Vos

Fig. 36 Het waarnemen

Om de kennis over verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden te vergroten laat de gemeente de laatste jaren veel vleermuisonderzoek doen. Dit jaar gebeurt dat met name in en rond het oude Dorp en in Rokkeveen. Vleermuisonderzoek is specialistenwerk en daarom huurt de gemeente daarvoor een in vleermuisonderzoek gespecialiseerd bureau in. 's Avonds en 's nachts trekken de onderzoekers, gewapend met hun zogenaamde batdetector de wijk in om de soorten en hun bewegingsgedrag in kaart te brengen. Een batdetector vertaalt de voor ons onhoorbare sonarsignalen in hoorbare tikken) Onder andere aan de hand van de frequentie waarop de vleermuizen hun signaal uitzenden is de soort dan op naam te brengen. Van Zoetermeer is de afgelopen jaren een 8-tal soorten vastgesteld. Van de alom aanwezige gewone dwergvleermuis (een vleermuis die in een lucifersdoosje past met het gewicht van een suikerklontje) tot de gewone grootvleermuis, een soort die tot nu toe slechts op twee plaatsen is waargenomen.

De tot nu toe dit jaar verzamelde gegevens laten zien dat er in en rond het Dorp gewone, ruige dwergvleermuizen en laatvliegers vliegen en net buiten het onderzoeksgebied ook watervleermuizen. Ten noorden van het centrum is ook een kraamkolonie van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Wat Rokkeveen betreft komen de meeste gewone dwergvleermuizen voor in het westelijk deel van deze wijk. Er zijn daar ook rosse vleermuizen waargenomen die al vroeg op de avond aan het jagen waren, wat duidt op verblijfplaatsen in de buurt.

Op 30 augustus j.l. tijdens de Europese Nacht van de Vleermuis heeft de Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN) op een aantal plaatsen in Nederland activiteiten georganiseerd die de vleermuizen onder de aandacht moeten brengen. Ook in Zoetermeer heeft de VLEN in samenwerking met de gemeente in deze nacht aandacht gevraagd voor de vleermuizen. Twee door de gemeente ingehuurd vleermuisonderzoekers hebben op stadsboerderij "Het Buitenbeest" een lezing over het leven van vleermuizen in de stad gehouden met aansluitend een batdetectordemonstratie en een zoektocht naar vleermuizen in de directe omgeving. Zo'n twintig geïnteresseerde bewoners hebben op deze zwoele zomeravond zelf kunnen ervaren hoe ingewikkeld het is om conclusies te ontleen aan het tikkenpatroon dat de detector laat horen. Ook kon uitgebreid worden ingegaan op vragen van bewoners die vaak wilden weten hoe ze zelf een bijdrage kunnen leveren aan de bescherming van vleermuizen door dingen te doen of juist na te laten.

19 Natuurobservaties uit Meerzicht: Mijn vijver en ik

Arno van Berge Henegouwen

De stof die mijn tuin biedt begint op te drogen. Zo lijkt het. Of ben ik veranderd en is mijn belangstelling weer naar buiten verlegd? Feit is, dat ik nieuwe inspiratie nodig heb. Die denk ik van buiten te halen. Meer dan andere jaren heb ik deze zomer buiten de tuin vertoeft. Er zijn helaas wat negatieve ontwikkelingen te melden. De verhuurder van ons huis heeft ons al enkele keren gemaand om ónze klimop die tegen hún garage groeit te verwijderen.

Fig. 37 Een volwassen grote gele kwikstaart in het Scheveningsebos.

Ik heb dat om schadeclaims te voorkomen gedaan met als gevolg dat de klimopbremraap dit jaar niet is opgekomen. Lichtpuntje, waardoor mijn sombere stemming wat is opgefleurd, is de terugkeer op 23 september van de grote gele kwikstaart. Nu, een week later zie ik hem niet meer, het regent niet en dus is het water op de garages verdampt. Gelukkig kijkt mijn huisbaas niet naar de bouwfout in het dak van de garages. Zodra het weer even regent komen de kwikstaarten terug en floreren de rode muggenlarven weer. De vijver achter vertoont ook kuren. We hebben meer last van kroos dan andere jaren. Het gevolg is, dat er geen schaatsenrijders meer zijn. De kikkers hebben zich uitbundig voortgeplant, maar erg veel groei zit er niet in de larven. Het lijkt wel of er een tweede keer drill is geproduceerd, want op 5 september zag ik nog enkele kleine donderkoppen met staart en zonder poten. Ik houd het maar op honger.

Door de sterke kroosgroei heb ik het oppervlak van de vijver de hele zomer af moeten romen. Met het verwijderde kroos kwamen ook veel kikkerlarven mee die naar het gemeentewater werden gebracht. Libellen lieten het ook afweten. Wel wat lantaarntjes, maar nauwelijks grotere soorten. Ik denk, dat het komt door de verkrozing en de onrust die ik wekelijks met het schepnetje in de vijver heb veroorzaakt. Ik denk, dat mijn vijver en ik in een verlandingsproces terecht zijn gekomen. Mijn besluit staat vast. De vijver krijgt een beurt deze herfst. Ik begin weer van voren af aan. Leeg dus, planten eruit en nieuwe erin. En dan is er misschien nog een oorzaak aan te wijzen. De appelboom is groter en vooral breder gegroeid en werpt meer schaduw dan voorheen op het water. Dat zou wel eens een nog belangrijker oorzaak kunnen zijn. Verplaatsen dan die vijver. Maar daarvoor heb ik schoonzoon Henk nodig met zijn sterke bovenbouw. Natuur is complex. Je moet er eigenlijk niets aan doen. Ik denk nog maar eens na voordat ik beslis over ónze vijver.

BUITEN DE VERENIGING

20 Floronexcursie op 6 juli in Den Haag

Tilly Kester

Elk jaar probeer ik een keer mee te gaan met een Floronexcursie, dit keer was de bestemming redelijk dichtbij huis. Het doel van deze excursie was om een groen KM-hok in de omgeving van de “kleinste stad” van Nederland te inventariseren. De excursie stond onder leiding van Jan Cevat, groot kenner van de Haagse flora en Joop Mourik, Floron-districtscoördinator van dit district.

Op zondagmorgen 10.00 uur had zich een klein groepje van 6 mensen bij de tramhalte van Madurodam verzameld. Het beloofde een zonnige dag te worden. Wij gingen daar ter plekke aan de slag en maakten een rondje langs wegen, trambaan, oevers, bos, (duin)grasland en een woonbuurt. Aan het eind van de excursie, rond 15.00 uur, had Jan Cevat ca 300 soorten aangestreept. Een rijke oogst met een mengeling van stedelijke soorten en soorten die toegeschreven kunnen worden aan restanten van het duinlandschap. Het zijn er teveel om ze allemaal apart te noemen. Vandaar dat ik mij zal beperken tot een selectie van bijzondere soorten.

Bij de tramhalte vonden we tussen het steen al direct hertshoornweegbree, postelein en bleke morgenster. Tussen de tramrails stonden viltganzerik, hazenpootje en wondklaver. In de berm langs het Kanaal zagen we peen, pastinaak, gewoon biggekruid, duizendblad, luzerne en ook een groepje rietorchissen. Aan de overkant van het water vielen in de kademuur het wit van moerasspirea en het roze van harig wilgenroosje op. In het Scheveningse bos, een oud duinbos, wees Joop ons op bosgierstgras en de talrijke zaailingen van de Noordse esdoorn. Door het stevige tempo door het bos raakte een andere deelnemer en ik een beetje achterop, hier vonden we groot heksenkruid en bosandoorn. Weer eenmaal bij Jan en Joop bleek dat ze daar naar op zoek waren want “die hadden ze nog niet”. Op een opslagplaats voor bomen midden in het bos bloeide klein springzaad en groot kaasjeskruid.

In een duingraslandje hielden we lunchpauze. Daar zagen we klein timoteegras (duintimotee volgens Joop), geel walsstro, smal fakkelgras, glad walstro, stalkruid, oorsilene, bitterkruid, tijm en ook vloog er een oranje zandoogje. Jan vertelde dat in dit soort stukjes grasland (restanten van het zeedorpenlandschap) vroeger blauwe bremraap voorkwam die op duizendblad parasiteert. Helaas is deze bijzonderheid verdwenen omdat er hier jarenlang in juni (en dus te vroeg) gemaaid werd. Hij heeft bij gemeente Den Haag gevraagd om dit soort duingraslanden later te maaien en dat is gelukt. We bezochten nog een ander stuk (nog niet gemaaid) duingrasland.

Fig. 38 Planten zoeken in Den Haag

Daar stond aardig wat duizendblad maar we hebben helaas geen blauwe bremraap gevonden. In een graslandje met een poel vonden we grote wederik en zeer grote exemplaren van wondklaver. Joop liet het verschil zien tussen middelste teunisbloem (afgetopte knoppen) en grote teunisbloem (rode doorlopende toppen). Ook stond daar heel veel schaafstro met overduidelijke ruwe stengels. Lopend door een aantal straten zagen we bij voortuinen met lage tuinmuurtjes tongvaren naast mannetjesvaren, verder klein glaskruid, kleine varkenskers en ruig klokje. Ergens anders stond adelaarsvarens in een voortuin, waarschijnlijk nog in een restant van oude duingrond.

Op het parkeerterrein van het ministerie van Verkeer en Waterstaat werd hanenpoot en liggende klaver gevonden. Een van de deelnemers plukte iets groen en dat bleek kransmuur(!) te zijn.

Tot slot liepen we door het Hubertusduin. Dit is in de jaren dertig als werkgelegenheidsproject aangelegd. Het bestaat uit een open zandvlakte omzoomd door bomen en struiken. Bij de ingang stond groot glaskruid en verder vonden we daar 3 gele composieten vrijwel naast elkaar, schermhavikskruid, bitterkruid en gewoon biggekruid.

Het was een leerzame dag. Het is altijd goed om ook elders te gaan kijken met als doel je plantenkennis te verrijken en van anderen een en ander te leren.

21 Floronkamp in Zeeland, 12 t/m 14 september 2008

Tilly Kester

Floron organiseert behalve dagexcursies ook Floronkampen. Ik heb twee keer aan zo'n kamp deelgenomen, de laatste was zeker tien jaar geleden. Dit keer ben ik naar Zeeland geweest. Het doel van dit kamp was om de overgang van zee naar land te inventariseren, zoals slikken, schorren, strand, duinreep en de polderrand. Wij gingen op zoek naar planten die met "zee, strand, zout of kust" beginnen. We sliepen in een groepsaccommodatie in Burgh vlakbij Haamstede. Burgh is een zeer klein pittoresk dorpje dat ontstaan is om een ringwalburg die aan het einde van de negende eeuw werd opgeworpen tegen de Noormannen. Ca. 50-60 deelnemers hebben aan dit weekend meegedaan, voor een dag, een dagdeel of een heel weekend.

Fig. 39 Planten zoeken in de zeereep

Vrijdag 12 september

De weersvoorzichten voor vrijdag waren niet goed. Toen ik in de auto stapte, begon het zachtjes te regenen. Tussen 12.00 en 13.00 uur werden we verwacht in een café in Burgh. De districtcoördinator van Zeeland, Justus van den Berg, had een groepsindeling per dag en per KM-hok gemaakt. Op een grote kaart was ingetekend welke KM-hokken gestreept zouden worden. Om al die hokken te kunnen inventariseren zijn bij diverse instanties zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Zeeuws landschap vergunningen aangevraagd. Die werden samen met de streeplijsten aan de coördinatoren meegegeven.

De hokken lagen pal aan de kust op de westelijke helft van Schouwen-Duiveland, inclusief een aantal hokken bij Neeltje Jans. Ondanks de regen ging iedereen rond 13.00 uur naar zijn KM-hok. Ik had veel plezier van mijn laarzen en goede regenkleding. Zo kon ik ongestraft door het natte (en soms) hoge gras struinen. We gingen met zijn drieën naar een hok links van de Brouwersdam met daarin gelegen strand, zeereep, een dijk, een inlaag, grasland, sloten en struweel langs wegen. Onze coördinator Edwin Dijkhuis, had een GPS (Global Positioning System) en kon daarmee precies zien of we in ons KM-hok bleven. Het eerste wat ik op het parkeerterrein in de berm zag was rupsklaver. In het grasland op de dijk stond knikkende distel, en enkele exemplaren van de hoge fijnstraal tussen de vele exemplaren van de Canadese fijnstraal. Verder ook kruisdistel, nachtsilene, sikkellklaver en heksenmelk. Sikkellklaver, zo vertelde een deelnemer 's avonds, is een "rijkswaterstaatplant". Het is van oorsprong een rivierenplant waarvan de zaden door het vervoer van schaft/werkketen mee naar de kust zijn gekomen. Sikkellklaver en luzerne vormen gemakkelijk bastaarden, die ook gevonden zijn in ons en een aanliggend hok.

In een inlaag stonden uitgebloeide rietorchissen, schildereprijs, bloeiende echte koekoeksbloemen, ruw walstro, grote ratelaar, tormentil en velden met paddenrus. In de onderbegroeiing in een bosje langs de weg stonden aalbesstruiken. In de paar slootjes stond veel ruwe bies en op een akker 1 exemplaar van de marokkaanse leeuwenbek (zie hieronder). Omdat het nat was, konden we niet in het veld determineren en hebben we een aantal planten meegenomen. We hebben die middag 199 soorten gestreept.

Rond 16.00 uur werd het droog en rond 18.00 uur, aangekomen op onze slaapplek, scheen zowaar de zon. Elders in Nederland was het noodweer geweest en had er een van de langste avondspitsfile ooit bestaan. Voor en na het eten werden de meegebrachte planten in groepjes bestudeerd. 's Avonds gaf een boswachter van Staatsbosbeheer een lezing, deels over de natuur in de tijd en vervolgens specifiek over het gebied.

Zaterdag 13 september

Ons groepje van vier, met Thea Spruijt als coördinator, ging naar een KM-hok in de buurt van Nieuw Haamstede. Daar hebben we een rondje gemaakt, eerst door de bebouwing heen, dan door de duinen, over de zeereep en het strand en weer terug via de duinen. We hebben meerdere hokken gestreept, o.a. hokken met veel (zee)water waar weinig te strepen viel. De GPS is hierbij een heel handig hulpmiddel. "Hooft ie nog in dit hok"? Thea liet ons zien hoe het apparaat werkt. In de bermen langs de ruimstaande woningen stonden de gewone soorten. Thea gaf ons een aantal tips of ezelsbruggetjes mee. Bijv. zomereik heeft zittend blad. Vogelmuur heeft 1 rij haartjes op de stengel, dit i.t.t. de andere muursoorten.

Verschillende ooievaarsbeksoorten kun je in vegetatief stadium goed herkennen aan hun beharing. Ergens onder het struweel stond drienerfmuur. Op een open plek vlakbij de duinen zagen we diverse exemplaren van dubbelkelk en ook getande weegbree. Ook zagen we op die plek een kleine vuurvliinder. In het duingebied stonden typische duinplanten als geel walstro, gewone asperge, postelein en kromhals. In de zeereep liepen we over de eerste rij duinen langs het strand tussen het helmgras en waren we op zoek naar zeewolfsmelk. Achter deze eerste rij lagen lagere duinen die grotendeels begroeid waren met duindoorn, waarin we ons vanwege de doorns niet hebben gewaagd. Daar zochten we naar de zeewinde. Helaas hebben we de beide soorten niet gevonden, wel zeeraket. Volgens Thea was dat ook niet te verwachten omdat het een relatief "jong", teveel stuivend, gebied is. In een duinpan hebben we geluncht. Op het strand zagen we zeepostelein en beginnende duinvorming die vastgelegd werd door biestarwegras. Terug door de duinen vonden we kleine bevernel, kleverige reigersbek (witte bloemen en RL) en glad biggekruid. Ook hebben we een stukje door de Meeuwenduinen gelopen.

Het was droog weer, niet echt zonnig en 's middags kwamen donkere wolken van zee binnendrijven en heeft het twee keer heel kort geregend. We hebben kustmelde gevonden en meegenomen. Spiesmelde (van de kust) kan er dik en vettig uitzien waardoor hij erg op kustmelde kan lijken. Alleen door de zaadjes open te peuteren en onder een binoculair te kijken naar de stand van het worteltje weet je zeker of je met kustmelde te maken hebt, aldus René van Moorsel).

Zondag 14 september

Het beloofde een hele mooie dag te worden met een strakblauwe lucht. Er stond wel een koude wind zo pal aan de kust. We gingen met z'n vieren, met René van Moorsel als coördinator naar Den Osse tussen Scharendijke en Brouwershaven. Het is een plek waar gedoken kan worden en omdat het mooi weer was, liep het parkeerterrein al aardig vol met duikers.

Er is een klein haventje en een terrein met catamarans. We hebben eerst de binnen- en de buitenkant van de dijk bekeken. Daar stond ook weer kruisdistel en diverse grote plekken met eikvaren. René liet het verschil zien tussen hopklaver (Medicago) een kantige stengel en een puntje aan het blad en klaver (Trifolium) een ronde stengel en geen puntje. Heen heeft i.t.t. de Carexsoorten geen tongetje. Ook het

befaamde pyamabroekje (van de gestreepte witbol) kwam ter sprake, waarvan René vertelde dat zijn studenten hem dan glazig aankeken.

Onder aan de dijk zag je enkele typische zoutplanten o.a. melkkruid. Het terrein van de catamarans mochten we ook bekijken en daar zagen we veel meer "zoutplanten" zoals zeeaster, zilte greppelrus, stomp kweldergras, zeekraal, rode ganzenvoet, schorrenkruid, zilte schijnspurrie, maar ook spiesmelde en strandduizendguldenkruid.

Tot slot hebben we het KM-hok ernaast geïnventariseerd. Daarvoor zijn we naar het andere parkeerterrein gereden, ook daar zag het blauw van de duikers. We hebben de dijk aan de binnenzijde, voor zover die nog niet gemaaid was, bekeken. Aan de buitenzijde vonden we naast de soorten die we in het andere hok gezien hadden ook nog smalle rolklaver, kattedoorn en krielparnassia.

Terug op onze groepsaccommodatie, rond 14.30 uur, hebben we nog de spies/kustmelde onder de binoculair bekeken. Daarna was het opruimen, afscheid nemen en weer naar huis.

Ik kijk er naar uit om volgend jaar weer aan zo'n weekend deel te nemen.

Marokkaanse leeuwenbek (*L. maroccana*) en meer in het bijzonder hybriden daarvan met enkele andere mediterrane soorten, wordt ook als tuinplant geteeld. Het is een min of meer klierachtig behaarde, opgaande, éénjarige plant met smalle, kransstandige bladen en trossen van tweelippige bloemen met zeer verschillend gekleurde bloemkroon: geel, wit, roze en paars (juli–sept.).

22 Noordnatuurnieuws, herfst 2008

Marianne Ketting

Het moet ook niet gekker worden. Kom ik thuis na drie dagen expeditie met de tuinclub, netjes door reisgenoten voor de deur afgezet met al mijn kratten en tassen (ik had voor de eterij gezorgd), roept de dame voor in de auto – die met de keurigst geschoffelde tuin van ons allemaal- "Wat loopt daar nou op jouw oprit?" En de dame naast haar - die met het allerstrakst geschoren gazon van de hele club- constateert: "Dat lijkt wel een rat!" Tsja, daarmee maakt mijn eco-tuin wel indruk. Zo win je wel zieltjes, voor het natuurlijker tuinieren. Altijd gepredikt tegen de collega-tuiniersters dat er zulke leuke beesten in je tuin verschijnen als je wilde planten hun gang laat gaan. En dan paradeert er, om dit te onderschrijven, een glanzende rolronde bruine rat op je bordes. Nu had ik natuurlijk een smoes kunnen verzinnen, in de geest van; ach kijk, dat is Schurfie van de buurjongens, die logeert bij ons! Maar ik zei alleen maar heel bescheten: "Zo, dat is een hele brutale. Maar ik ben er niet bang van hoor. Vroeger zo veel ratjes als huisdier gehad." En toen zei die ene lieve mevrouw, die hele keurige: "Och ja, ik ook! Zulke leuke beestjes..." Waaruit maar weer blijkt welke onvermoede kanten er aan keurige dames zitten. En hoe heerlijk het is als je vooroordelen onderuit worden gehaald.

Fig. 40 Steenmarter

Fig. 41 Bruine rat (*Rattus norvegicus*).
Daarmee maak je wel indruk op keurige tuindames.

Dus we hebben nog even samen naar het ronddribbelend knaagdier zitten kijken, vertederd zelfs, want het beest was met al die hooisprieten in haar bek kennelijk bezig een bedje te bouwen voor de jonkies die nu nog haar buik deden bollen. In het braafste stukje van de tuin nog wel, in de border met winterhei, en niet

eens tussen de wilde begroeiing. Waarna we spijtig constateerden dat ik met zo'n aanfokkend rattenbestand wel een probleem ging krijgen. Zou onze lichtelijk verwende deeltijdkat, de Jasperpoes, nog roofdier genoeg zijn om dit probleem aan te pakken?

Toen ik even later, ietwat ontdaan, mijn thuisgebleven echtgenoot vertelde van de rat op de stoep, kwam hij met een nog veel gekker verhaal. Ik had wel wat gemist! "Zo'n raar beest, net bij de vijver", zei hij, "Best groot, als een kat wel, een beetje griezelig eigenlijk." Dit ging dus duidelijk niet om de rat. Even kreeg ik visioenen van een marterhond, een roofdier met een wasbeerachtig boevenmasker, een soort die bezig is aan zijn opmars in Westerwolde. Maar nee, geen zwart masker. Een bunzing? Nee, groter. Het raadselachtige dier had een hele tijd rond de vijver gescharreld en zelfs op zijn gemak een tukje gedaan. Peter had vanuit de tuinkamer foto's gemaakt. Heel gedoe nog, want het goede fototoestel was met mij mee op reis. Dus moest hij een oud toestelletje opdiepen onderuit een la, batterijen zoeken en hopen dat het beest onderwijl bleef liggen. De foto's, vanachter het raam genomen met een apparaat dat niet kon inzoomen, van een beest dat achterin een tuin tussen gebladerte verstopt zat, waren niet echt duidelijk. In zo'n geval biedt de computer uitkomst. Inzoomen, vergroten, verscherpen. Het leek die oude film Blow-up wel. Een driehoekige kop werd zichtbaar, het lijf bleef verstopt achter plantengroei. Iets marterachtigs. Een steenmarter? Voor de zekerheid zijn we bij het bezoekerscentrum van Staatsbos de opgezette steenmarter gaan bekijken, die daar zeer verschoten staat tentoongesteld. Was het er zo een? Jazeker, dat was 'm, maar dan bruin.

Een steenmarter derhalve. We hebben een steenmarter in de tuin. En wat eet die, behalve kippen (goed opbergen dus, 's nachts) en muizen (hebben we geen gebrek aan)? Die eet ratten. Vast wel! Weer een probleem de wereld uit.

Dan wil ik, alvorens u te groeten vanuit ons herfstig en goudbruin verkleurend Westerwolde, nog even wijzen op de site www.natuurkijker.nl. Daar kunt u foto's bewonderen van de rode wouw, deze zomer uitgebroed nabij Smeerling. De plantenwerkgroepleden hebben daar wel eens rondgelopen. Ik wens u een mooi najaar!

23 Natuur en milieuagenda Zoetermeer

Oktober 2008	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.00 - 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo/zat/zon & feestdagen	14.00 - 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo 1 oktober	13.30 - 14.30	Bloemstukjes maken Aanmelden	Wijktaun Rokkeveen	€ 1,50	NME 3469534 RKV 3610557
Wo 1 oktober	14.00 - 16.00	Maiskoekjes en pannenkoekjes bakken (30 jr NME)	Wijktaun Zegwaartsewg		NME 3469534 3426234
Zondag 5 oktober	13.00 - 16.00	15 jr Balijhoeve/30 jr NME slotfeest; broodjes bakken met Scouting en roofvogeldemonstratie	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zondag 5 oktober		30 jr Buitenbeest/30 jr NME slotfeest en dierendag	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Het buitenbeest 3520624
Donderdagavond tot dec	20.00	Basiscursus bloemschikken, 3 lessen, Aanmelden	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29	€ 54,75	Groei en Bloei 3611662
Zaterdag 11 oktober	10.00 -	Najaarsruilbeurs	Gemeentekwekerij Industrieweg	Vrij toegang	Groei en Bloei 3411306

	12.00				
Zondag 19 oktober	14.00	Herfstwandeling	zie kranten www.ivnzoetermeer.nl		IVN 3423661
Zondag 19 oktober	14.00	Paddenstoelen	't Westpunt in het Westerpark		KNNV 3412605
Di en do 14 en 16 okt	10.00 - 12.30	Dagje Stadsboerderij. Aanmelden Ochtendprgr; verzorgen van dieren	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 4,50, incl consumptie	De Balijhoeve 3620832
Di en do 14 en 16 okt	13.30 - 16.00	Dagje Stadsboerderij. Aanmelden Middagprgr; verzorgen van pony's	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 5,00, incl consumptie	De Balijhoeve 3620832
Zaterdag 25 oktober	20.00	Nacht van de Nacht, diverse act	Zie kranten		Afd ROM Milieu 3468445
Zaterdag 25 oktober	20.00	Nacht van de Nacht	Zie kranten www.ivnzoetermeer.nl		IVN 3423661
Zondag 26 oktober	14.00 - 15.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark		Natuurtuingroep 3416896/3211593
November 2008	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.00 - 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo/zat/zon & feestdagen	14.00 - 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zaterdag 1 november	10.00 - 15.00	Natuurwerkdag Fruitbomen snoeien op wijktuin Broekweg Aanmelden	Wijktuin Broekweg Broekwegzijde		Team NME 3469534
Zaterdag 1 november	10.00 - 16.00	Natuurwerkdag Aanmelden zie www.natuurwerkdag.nl	zie kranten www.ivnzoetermeer.nl		IVN 3423661
Zondag 9 november	13.00 - 16.00	Open Huis bij de Egelopvang Zoetermeer	Spectrumsingel 50		Egelopvang 3417048
Zondag 16 november	14.00	Gezinswandeling Prielengebied	Restaurant Aazicht		IVN 3165583
Zondag in november	13.00 - 16.30	Koeienscheerfeest met diverse act (afhankelijk van het weer)	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Buitenbeest 3520624
Zondag 23 november	13.00	Stadsparkenexcursie op 3 plaatsen Benthuizerplas parkeerplaats Buytenpark parkeerplaats Westerpark infopunt	Ca 1,5 uur Marotplan bij de brug Snowworld 't Westpunt		Vogelwerkgroep 3163631
Donderdag 27 november	20.00	Workshop groendecoratie Aanmelden!	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29	€ 32,50	Groei en Bloei 3611662
Zondag 30 november	14.00 - 16.00	Sinterklaas bezoekt De Balijhoeve	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832

December 2008	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
Ma/wo en vrijdag	10.00 - 14.00	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Wo/zat/zon & feestdagen	14.00 - 16.00	Pony- of ezelrijden, mits het weer toelaat	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
Zondag 14 december	14.00	Mossen en korstmossen in het Buytenpark	Snowworld		IVN 3165583
Zondag 14 december	14.00 - 16.00	Biologische kerststukjes maken	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Buitenbeest 3520624
Zo t/m wo 21 t/m 24dec	14.00 - 16.00	Biologische kerststukjes maken	Stadsboerderij Het Buitenbeest	gratis	Buitenbeest 3520624
Websites IVN: www.ivnzoetermeer.nl Groei en Bloei: www.zoetermeer.groei.nl			Vogelwerkgroep: www.vwgzoetermeer.nl KNNV: www.knnv.nl/zoetermeer Gem Zoetermeer: www.zoetermeer.nl/natuur&milieu		
Coördinatie: Natuur- en Milieueducatie Zoetermeer. Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het 1e kwartaal 2009 vóór 15 december 2008 bij NME-team, telefoon 346 96 62			Internet: www.zoetermeer.nl/natuur&milieu E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl E-mail : nmezoetermeer@zoetermeer.nl		

Webadressen

Bomen overleven
Gem Zoetermeer
Groei en Bloei
IVN
KNNV
Vogelwerkgroep

www.bomenoverleven.nl
www.zoetermeer.nl / natuur en milieu
www.zoetermeer.groei.nl
www.ivnzoetermeer.nl
www.knnv.nl/zoetermeer
<http://www.vwgzoetermeer.nl/>

24 Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Johan Vos (023-5280231)

johan@vosdenhartog.demon.nl

Taeke M. de Jong (079-3516599)

Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer

Email T.M.deJong@tudelft.nl

Inleverdatum decembernummer: voor 20 december 2008. Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Bestuur

Annet de Jong (voorzitter) 079-342292: naam

Tilly Kester (plv. voorzitter) 079-341260:

Lodewijk van Duuren (secretaris) 079-321414:

Hans Bieze (penningmeester) 079-342135: adres

Auteurs in 2008

Ellen AliCohen

postcode

Evelien van den Berg

Arno van Berge Henegouwen

Hans Bieze

telefoon

Anke de Bruijn

Sifra Corver

Email

Hans Dunnwald

Lodewijk van Duuren

Adri de Groot

Fred Janssen

Annet de Jong

handtekening

Taeke de Jong

Sinie de Jonge

Marianne Ketting

Tilly Kester

Erik Korsten

Wim de Liefde

Fred Reeder

Joke de Ridder

Dolf Siebert

Nel Sonneveld

Thea Spruijt

Ben Starink

Marcel van der Tol

Johan Vos

Peter van Wely

Rob Wiewel

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer, T.M.deJong@tudelft.nl

of naar Johan Vos johan@vosdenhartog.demon.nl

25 Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer

O > als lid á € 17,50 per jaar

O > als huisgenoot-lid á € 10,- per jaar

de leden ontvangen dit blad.

van de KNNV + afdeling Zoetermeer

O > als lid á € 32,50 per jaar

O > als huisgenootlid á € 27,50 per jaar

deze leden ontvangen dit blad, het landelijke

KNNV-blad Natura, korting op de KNNV-uitgaven

en het recht op deelname aan KNNV-kampen

26 Index

aalbes	23	Cantharis livida	15	Geranium pratense	10
adelaarsvaren	21	Carexsoorten	23	gestreepte witbol	14, 24
akkerdistel	8, 15	Cevat, Jan	21	getande weegbree	23
akkerkers	8	Chara	13	gevlekte rietorchis	4
akkerwinde	4	Chara globularis	14	ge vleugeld hertshooi	9
alpenwatersalamander	18	Chara vulgaris	13	gewone asperge	23
amerikaanse rode		citroengele honingklaver 8, 9		gewone berenklauw	14
rivierkreeft	17	citroengele		gewone dwergvleermuis. 19,	
Andeweg, Remko	12	pendelzweefvlieg	8	20	
appel	20	Cyperus eragrostis	11	gewone engelwortel	14
argusvlinder	7	Cyperus longus	11	gewone grootoorvleermuis	
Balijsgebied	12	Delftse wallen	6		19
Basalt	6	Delftse wallenwetering	6	gewone zandmuur	6
basterdklaver	4, 8, 9	Den Osse	23	gewoon biggekruid	21
beekpunge	14	Denters, Tom	12	gewoon knoopkruid	7
beemdooievaarsbek	4	Dijkhuis, Edwin	23	gewoon kransblad	13
beemdooivaarsbek	10	doornappel	7	gipskruid	12
Benthuizerplas	13, 14	Dorp	19	glad biggekruid	23
Berg	2	Dorpsstraat	6	glad walstro	21
Berg, Evelien van den . 8, 12		draadgiert	12, 13	glanswier	13
Berg, Justus van den	22	dravik	10	goudgele honingklaver	9
Berge Henegouwen, Arno		drienerfmuur	23	Groene kreek	11
van	18, 20	dubbelkelk	12, 23	groene specht	15, 16
Berkelse pad	5	duindoorn	23	groenling	16
bezemkruiskruid	8	duingrasland	21	groot glaskruid	11, 21
biestarwegras	23	duinreep	22	groot heksenkruid	21
bijvoet	8	duintimotee	21	groot kaasjeskruid	21
bitterkruid	21	duizendblad	21	Groot, Adri de	14
blaatrekkende boterbloem 8		Dunnwald, Hans	16	grootoorvleermuis	19
blauw glikkruid	6	dwergviltkruid	5	grote boterbloem	5, 11
blauwe bremraap	21	dwergvleermuis	19	grote egelskop	5, 6
bleek cypergras 9, 11, 12		echte guldenroede	9	grote gele kwikstaart	20
bleke morgenster	21	echte koekoeksbloem	23	grote karekiet	8
boerenzwaluw	7	eikvaren	23	grote kattestaart	7
bont zandoogje	15	ekster	16	grote keverorchis	5
boomglanswier	13	ele waterkers	6	grote lisdodde	5, 8
boomkruiper	16	Elodea nuttallii	14	grote ratelaar	4, 23
bosandoorn	21	engels raaigras	5	grote teunisbloem	21
bosgierstgras	21	Feije, Tije	17	grote valeriaan	4
breekbaar kransblad	14	fijne varkenskers	6	grote waterweegbree	14
Bromus racemosus subsp.		fioringras	8	grote wederik	21
commutatus	10	Florence Nightingalelaan ...	8	grove varkenskers	6
Brouwersdam	23	Floron	21, 22	grutto	8
Brouwershaven	23	fonteinkruiden	13	haagwinde	4, 14
Bruijn, Anke de	5	gaai	16	Haamstede	22
bruin zandoogje	4, 7	gametangia	13	hanenpoot	6, 7, 21
bruine kiek	15	geel soldaatje	15	harig wilgenroosje .. 8, 14, 21	
bruine kiekendief	15, 16	geel walsstro	21	harige ratelaar	4
bruine kikker	18	geel walstro	10, 23	hazenpootje	21
bruine rat	24	gehakelde aurelia	15	heelblaadjes	7, 8, 9, 10
bruine winterjuffer	18	gehoornde klaverzuring	6	heemst	10
bunzing	16, 17, 25	geknikte vossenstaart	8	heen	8, 14, 23
Burgh	22	gekraagde roodstaart	16	heksenmelk	23
Buytenpark	14, 15, 16	gekraagde roodstaart	16	helm	23
canadese fijnstraal	23	gele lis	6, 14	herik	8

hertshoornweegbree....	5, 21	liesgras	14	polderrand	22
Hoekstrapark	5	liggend vetmuur	6	postelein	21, 23
hoge fijnstraal	23	liggende klaver	21	Potamogeton pectinatus..	13
hopklaver	4, 23	luzerne	10, 21, 23	Prielenbos.....	10, 15, 16
Hubertusduin	21	madelieffijnstraal.....	9	Procambarus clarkii.....	17
huisspitsmuis	18	Madurodam	21	Pulicaria dysenterica)	10
huiszwaluw	7	mannetjesvaren	21	puntdragend glanswier	14
icarusblauwtje.....	17	marjolein	10	putter	7, 16
ijle dravik.....	7	marokkaanse leeuwenbek		pyamabroekje	24
ijsvogel.....	16		23, 24	raapzaad.....	8
ijzerhard	9, 10	mattenbies	5	rat.....	24
italiaans raaigras	5	Medicago	23	Rattus norvegicus.....	24
jacobskruiskruid	7	Meerzicht	10	rechte rolklaver	9
Jacobskruiskruid	8	Meeuwenduinen	23	Reeder, Fred	9
Janssen, Fred.....	3	melde	10	riet.....	5, 8, 14
Juweellaan.....	6	melganzevoet	6	rietgras.....	14
kalmoes	6	melkkruid	24	rietorchis	14, 21, 23
kattedoorn	24	middelste teunisbloem. 9, 21		rode bosbes	8
Kester, Tilly.....	21, 22	moerasandoorn	5, 7, 14	rode ganzenvoet.....	24
Ketting, Marianne	24	moerasdroogbloem.....	5, 6	rode ganzevoet.....	7
klaver	23	moeraskers	14	rode klaver	4
klein fakkelgras.....	10	moerasrolklaver	4	rode waterereprijs.....	7
klein glaskruid.....	21	moerasspirea.....	21	rode wouw	25
klein hoefblad	14	moerasvergeetmijnietje ...	14	Rokkeveen.....	11, 12, 19, 20
klein springzaad.....	21	mol.....	5	rood cypergras.....	11
klein timoteegras	21	Moorsel, René van	23	rosse vleermuis	20
kleine bevernel	23	Mourik, Joop	8, 21	Rostraria cristata	10
kleine karekiet.....	8	nachtsilene	23	rote kattenstaart.....	8
kleine klaver.....	4	natuurtuin.....	3, 10	ruig klokje	21
kleine lisdodde	5	Neeltje Jans.....	23	ruige dwergvleermuis	20
kleine mantelanjer	12	Nieuw Haarstede	23	rupsklaver	23
kleine varkenskers.....	21	Nitella	13	ruw beemdgras.....	14
kleine vuurvliinder.....	23	Nitella mucronata.....	14	ruw walstro	23
kleverige reigersbek	23	Nitellopsis	13	ruwe bies	5, 23
klimop	20	Noord-Aagebied	16	schaafstro	21
klimopbremraap	20	noordse esdoorn.....	21	schaatsenrijder	20
kneu	7	oeverloper.....	16	Scharendijke.....	23
knikkende distel	23	Olaf Palmelaan	8	schedefonteinkruid	13
koninginnekruid	7	oögonia.....	13	schermhavikskruid.....	21
koninginnepage	17	ooievaarsbeksoorten	23	scherpe boterbloem.....	6
koolzaad	8	oorsilene	21	Scheveningse bos	18, 21
korrelganzevoet	6	oosterse morgenster.....	12	Scheveningsebos	20
kraai	16	Oostweg	5	schietwilg	14
Kraal	7	oranje zandoogje	21	schildereprijs.....	23
kransgras	7	Orinocostroom	8	schorren.....	22
kransmuur	5, 6, 21	paapje	16	schorrenkruid.....	24
kranswieren	13	paardebloem.....	8	Schouwen-Duiveland	23
krielparnassia	24	paardenbijter.....	16	Siebert, Dolf.....	18
kromhals	23	paddenrus.....	23	sikkelklaver	23
kroos	20	Palenstein.....	12	slanke waterpest.....	14
kropaar.....	8	Panicum capillare	13	slikken.....	22
kruisbladwolfsmelk	10	Parietaria officinalis	11	smal fakkelgras.....	21
kruisdistel.....	23	pastinaak	7, 14, 21	smalle rolklaver.....	24
kruldistel.....	7	peen	7, 21	Smeerling	25
krulzuring	14	Persicaria amphibia	14	smeerwortel	14
kustmelde	23	Petrorhagia saxifraga	12	snor.....	14
L. maroccana.....	24	Picris echioides.....	12	Sonneveld, Nel	18
laatvlieger	20	pieper.....	16	speerdistel	8
lantaarntje	20	pitrus	9, 14	sperwer	15, 16
libellen.....	20	platte rus.....	8, 14	spiesmelde	8, 23, 24

spreeuw	16	valse voszegge	14	wilgenroosje.....	7
sprinkhaanzanger	15	variabele waterjuffer	4	witte honingklaver	8, 9
sprinkhaanzangers	14	veenwortel	14	witte klaver.....	4
Spruijt, Thea	13, 23	veldlathyrus	4	witte waterlelie	6
stalkruid	21	veldleeuwerik.....	16	wolfspoot	14
stenhommel	7	veldzuring	6	wondklaver	21
steenmarter	24, 25	vierzadige wikke	7	wulp	7
sterkranswier	13	viltganzerik.....	21	Yponomeuta evonymella .	15
stijve ogentroost	9, 10	viltige basterdwederik.....	8	zadelzwam.....	8
stinkende gouwe.....	6	vink	16	Zannichellia palustris subsp.	
stippelganzevoet.....	6	visdief.....	7	palustris.....	13
stomp kweldergras	24	VLEN)	20	zeeaster	24
straatgras	6	vlinderstruik	6	zeebies	8
straatliefdegras	6	vlotgras spec	14	zeegroene ganzevoet.....	7
strand	22	vogelkersstippelmot.....	15	zeegroene rus.....	14
strandduizendguldenkruid	24	vogelmuur	10, 23	zeekraal	24
Sympecma fusca	18	Voorweg	11, 17	zeepostelein	23
tengere rus	7	Voorwegwetering	17	zeeraket.....	23
tengere vetmuur	6	vos	16	zeewinde	23
tijm	21	Vos, Johan.....	6, 10, 19	zeewolfsmelk	23
Tol, Marcel van der	17	vossebes	8	zilte greppelrus	24
Tolypella	13	walstroleeuwenbek	6	zilte schijnspurrie	24
tongvaren.....	21	watermunt.....	6, 7, 14	zittende zannichellia	13
torenvalk	8, 16	watersnip	8, 16	Zoetermeerse Plas	16
tormentil.....	23	watervleermuis	20	zomereik	23
Tragopogon pratensis		waterzuring	6	zomerfijnstraal	9
subsp. orientalis	12	Weleda	9	zomprus.....	8
Tragopogon pratensis		Wely, Peter van	3, 4, 7	zwanebloem	9
subsp. pratensis.....	12	Westerpark	3, 4, 10, 11	zwart tandzaad	14
Trifolium	23	Westerwolde	25	zwarte zegge	14
troedravig	5, 10	Westpunt	3	zwartsprietdikkopje	8
tuinwolfsmelk	6	Wiewel, Rob	17	zwartsprietdikkopjes	17
uitstaande melde	8	Wijnberg	16, 17	zwartwordende wasplaat ...	4